

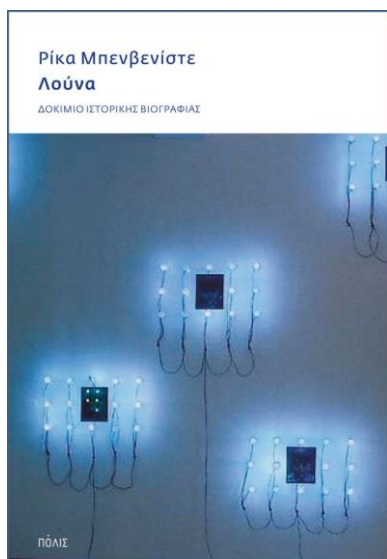
ΡΙΚΑ ΜΠΕΝΒΕΝΙΣΤΕ

ΛΟΥΝΑ

Δοκίμιο ιστορικής βιογραφίας

Εκδόσεις ΠΟΛΙΣ, 2017

Του **Σπύρου Κακουριώτη**

Η πρώτη σκέψη διαβάζοντας τον τίτλο του νέου βιβλίου της Ρίκας Μπενβενίστε, Λούνα, ήταν πως άλλη μία ιστορικός υπέκυψε στον πειρασμό της λογοτεχνίας. Άλλωστε, σχεδόν ταυτόχρονα, κυκλοφόρησε, σε μετάφραση δική της, το δοκίμιο του Ivan Jablonka *Η ιστορία είναι μια σύγχρονη λογοτεχνία* (Πόλις, 2017), ένα «μανιφέστο για τις κοινωνικές επιστήμες» που καλεί τους ιστορικούς να υιοθετήσουν τη λογοτεχνική γραφή.

Αμέσως μετά, όμως, ο υπότιτλος που το συνοδεύει, «Δοκίμιο ιστορικής βιογραφίας», λειτουργεί καθησυχαστικά. Το βιβλίο παραμένει στον χώρο της ιστορικής συγγραφής, με την πιο αυστηρή έννοια.

Μόνο που εδώ η συγγραφέας επέλεξε ένα διαφορετικό μονοπάτι για να προσεγγίσει θεματικές που διερευνά και σε προηγούμενες έρευνές της: τους Εβραίους της Θεσσαλονίκης, τη γενοκτονία τους από τους Ναζί, την δύσκολη επιστροφή, όσων επέζησαν, σε μια κοινωνία που λεηλατούσε όσα είχαν αφήσει πίσω τους...

Η ιστορικός επιλέγει να μιλήσει για όλα αυτά παρακολουθώντας τη διαδρομή ενός συγκεκριμένου προσώπου, της Λούνας Γκατένιο, μιας από τους (και τις) «αφανείς», που η συνήθης ιστορική αφήγηση διαπραγματεύεται μονάχα με όρους μεγάλων αριθμών...

Φτωχή και αγράμματη γυναίκα, από αυτές που συνήθως δεν αφήνουν το «ίχνος» τους στην ιστορία –κάνοντας έτσι πολύ δυσκολότερο το στόχο της ανασύστασης της εμπειρίας τους– η Λούνα γεννήθηκε στην οθωμανική Θεσσαλονίκη στις αρχές του 20ού αιώνα. Παντρεύτηκε, γνώρισε την αντισημιτική βία των ελλήνων «χαλυβδόκρανων» της ΕΕΕ τη δεκαετία του '30, στην Κατοχή κλείστηκε στο γκέτο και σύντομα, μαζί με τον άντρα της φορτώθηκε στους συρμούς με κατεύθυνση το Άουσβιτς. Ο σύζυγός της οδηγήθηκε «κατευθείαν» στους θαλάμους αερίων, ενώ η ίδια επιλέχθηκε σαν πειραματόζωο για τις ευγονικές έρευνες που διεξήγαν εκεί ναζιστές γιατροί. Επέζησε. Όταν απελευθερώθηκε επέστρεψε στη Θεσσαλονίκη. Καθώς δεν είχε περιουσία να διεκδικήσει, σε όλη την υπόλοιπη ζωή της εξαρτιόταν από την πρόνοια της Ισραηλιτικής Κοινότητας και τη δουλειά της, τη ραπτική. Πέθανε στο κοινοτικό γηροκομείο, περί τα τέλη του αιώνα.

Για την συγγραφέα, η Λούνα υπήρξε η μακρινή «θεία» της παιδικής και εφηβικής της ηλικίας, που ερχόταν στο σπίτι για επίσκεψη στις γιορτές. Ένας

«μεγάλος», όπως όλοι εκείνοι που δεν προφτάσαμε ποτέ να τους ρωτήσουμε, γιατί τα ερωτήματα τα διαμορφώσαμε όταν πλέον βρισκόμασταν κοντά στην ηλικία τους.

Όμως, χάρη στη σκευή του ιστορικού, αυτά τα ερωτήματα μπορούν να οδηγήσουν σε κάποιες απαντήσεις –και ασφαλώς σε νέα ερωτήματα– ακόμη και όταν οι μάρτυρες δεν είναι πια μαζί μας. Η Ρίκα Μπενβενίστε επιστρατεύει γι' αυτό αρχειακά τεκμήρια, καταγραμμένες μαρτυρίες, φωτογραφίες, προσωπικές αναμνήσεις, μαζί με την πλούσια δευτερογενή βιβλιογραφία, προκειμένου να προχωρήσει σε μια δοκιμή μικροϊστορίας, με την πλέον αυστηρή έννοια του όρου, έτσι όπως προσδιορίστηκε από τους Ιταλούς ιστορικούς Carlo Ginzburg και Giovanni Levi.

Στόχος αυτού του είδους της πραγμάτευσης δεν είναι να «εικονογραφήσει» ένα ευρύτερο ιστορικό πλαίσιο ήδη γνωστό, αλλά να θέσει ερωτήματα για τις σχέσεις ανάμεσα στο μακρο- και το μικρο-επίπεδο, την ισορροπία ανάμεσα στις κοινωνικές δομές και την ατομική δράση (ή την έλλειψή της), να ανασυστήσει τα επάλληλα κοινωνικά δίκτυα που διαμορφώνονται γύρω από το άτομο. Χάρη σε αυτή την «από τα κάτω» οπτική, το μακροεπίπεδο των κοινωνικών δομών και των θεσμών εμφανίζεται μπροστά μας με πολύ περισσότερες ρηγματώσεις, αντιθέσεις, κατακερματισμούς, πολύ πιο κοντά, δηλαδή, στην βιωμένη εμπειρία όσων κινήθηκαν εντός του.

Επιπλέον, η επιλογή της βιογραφικής προσέγγισης, χάρη σε μια γραφή που ξέρει να παραμένει αυστηρά επιστημονική χωρίς να εξορίζει τα συναισθήματα, εμπλέκει και την ίδια την ιστορικό σε ένα είδος «συμμετοχικής ιστορικής παρατήρησης», κατά τα πρότυπα της ανθρωπολογικής μεθοδολογίας.

Με τους τρόπους αυτούς, η Ρίκα Μπενβενίστε απαντά θετικά στο αίτημα του Jablonka για μια επιστημονική έρευνα που θα αναλαμβάνει τη μορφή της λογοτεχνικής γραφής· οι υποψίες της πρώτης επαφής με το βιβλίο δείχνουν να επιβεβαιώνονται –προς όφελος του αναγνώστη του.

Πηγή: ιστοσελίδα www.oanagnostis.gr